

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ДОВЕДЕННЯ ПОТРЕБИ

Резюме

У статті науково обґрунтовано потребу формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти, зокрема на практичних заняттях з української мови. Задля цього проаналізовано сутність поняття «мовна стійкість»; з'ясовано, чи виявляє її студентська молодь у повсякденній мовленнєвій діяльності; зроблено спробу підтвердити / спростувати потребу у формуванні мовної стійкості здобувачів вищої освіти. Для вирішення поставлених завдань застосовано вивчення, аналіз, синтез лінгвістичної і лінгводидактичної літератури з проблеми дослідження (щоб з'ясувати низку стрижневих для наукової розвідки сутнісних понять), педагогічне спостереження за мовленням здобувачів в освітньому процесі, анкетне опитування (щоб оцінити поточну ситуацію, підтвердити / спростувати думку, що проблема мовної стійкості студентської молоді існує, переконатися в необхідності її розв'язання). Проведене дослідження засвідчило: 1) на тепер немає єдиного, загальноприйнятого, виразного та чіткого визначення досліджуваного поняття (авторка статті у контексті обговорюваної проблеми дає власне); 2) здобувачі вищої освіти вважають, що володіють українською добре, іношомовними словами не зловживають, а отже, виявляють мовну стійкість; в реаліях найперше вживають іношомовні слова, а українські відповідники залишають про всяк випадок; альтернативи багатьом не знають; чужизмами послуговуються значно частіше, ніж їхніми заміниками; основною причиною такої мовленнєвої поведінки є комунікативний тиск соціуму, мовна мода; 3) проблема існує, а отже, є й потреба у формуванні мовної стійкості здобувачів вищої освіти. Щоб хоча би частково задовольнити означену потребу, авторка планує розробити комплекс відповідних завдань і вправ, що зацікавлять здобувачів вживати українські відповідники не лише в навчальній, а й у інших видах повсякденної діяльності.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти; мовна стійкість; мовлення; слова-чужизми; українські відповідники.

Вступ. Значущість функціонування української мови в Україні не втратила своєї актуальності й донині, хоча вийшла на інший вимір «історичної спіралі». Цього навіть науково доводити не потрібно. Власні оцінки спостереження за спілкуванням людей у різних видах повсякденної діяльності переконують у тому, що носії української мови остаточно не викристалізували її для себе, оскільки вперто послуговуються суржиком. Різниця лиш у тім, що в епоху глобалізації та інтеграції українсько-російський суржик трансформувався в міжнародний.

Українська мова відкрита для запозичень. У цьому можемо вбачати проблему або ж, навпаки, додаткові можливості. Ми обираємо друге: нехай українці знають значення й звучання слова і своєю, й чужою мовою, таким чином зміцнюють / розширюють / формують... український та іношомовний лексикон. Проблема, на нашу думку, полягає в іншому: з огляду на мовну моду багато мовців надають перевагу «чужому» слову, пояснюють, що по-іншому їх «не зрозуміють». Таким чином, «власними руками» – чи то, радше, мовленням – роблять українське менш вартісним. Для того, щоб виправити ситуацію, маємо зміцнити мовну стійкість українців. Значною мірою цьому мають посприяти: 1) заклади освіти в цілому, оскільки: а) мовою освітнього процесу є державна; б) учнівська і студентська молодь очолює дотримання «мовної моди»; 2) учителі / викладачі української мови зокрема, позаяк: а) володіють нею на високому рівні; б) мають сформовані фахові компетентності, що дають змогу навчити здобувачів освіти не лише *обирати* (за необхідності, й добирати) своє, власне, українське слово, але й свідомо, впевнено вживати його в українськомовній комунікації (а в міжнародній – інше, інтернаціональне, зрозуміле для носіїв інших мов).

Не можна не погодитися з влучними, на наш погляд, висловами англійського лексикографа Дж. Семюела, «Я не знаю нічого більш приємного й повчального, ніж порівнювати досвід з очікуванням чи вбачати різницю між ідеєю й реальністю» [Семюела, 2007: 425] та німецького філософа Й. В. Гете, «Говори з упевненістю, слова й вплив на слухачів з'являться самі собою» [Гете, 2007: 397]. Іншими словами, у контексті формування мовної стійкості викладач має навчити здобувачів розумно експериментувати з уживанням слів – «порівнювати досвід з очікуваннями», «вбачати різницю»; робити модним «своє», підносити його значущість – «говорити з упевненістю»; переконливо послуговуватися в мовленні – «слова з'являтимуться самі собою».

У мовознавстві означену проблему досліджували з погляду соціокультурного й соціолінгвістичного підходів до вивчення лінгвістичних явищ (Т. Бурда, Т. Гуменюк, Л. Масенко, Л. Мацько, О. Михальчук, Л. Підкуймуха, С. Соколова, Г. Стойкова, І. Цар й ін.); у лінгводидактиці – з погляду формування національно-мовної / мовної / мовленнєвої особистості в умовах реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови здобувачів освіти в ЗЗСО та ЗВО (Н. Голуб, Т. Груба, Н. Дика, С. Караман, О. Кулик, Л. Мамчур, А. Нікітіна, М. Пентилюк й ін.). Дослідники шукають і пропонують шляхи розв'язання проблеми, однак вона наскільки складна, що нині окреслено лише вершечок «льодової гори», а отже, потребує подальших наукових пошуків її розв'язання.

Мета статті – науково обґрунтувати потребу формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти, зокрема на практичних заняттях з української мови. Відповідно до мети визначено завдання дослідження: 1) проаналізувати сутність поняття «мовна стійкість», розкрити взаємозв'язок з іншими близькоспорідненими; 2) з'ясувати, чи ВИЯВЛЯЄ мовну стійкість студентська молодь у повсякденній мовленнєвій діяльності; 3) підтвердити / спростувати потребу у формуванні мовної стійкості здобувачів вищої освіти.

Методи та методики дослідження. Методи дослідження – *теоретичні*: вивчення, аналіз, синтез лінгвістичної і лінгводидактичної літератури з проблеми дослідження, щоб з'ясувати низку стрижневих для наукової розвідки сутнісних понять; *емпіричні*: педагогічне спостереження за мовленням здобувачів освіти, зокрема на практичних заняттях з української мови, анкетне опитування, щоб оцінити поточну ситуацію, підтвердити / спростувати думку, що проблема мовної стійкості студентської молоді існує, переконати/ся в необхідності її розв'язання.

Результати. Як зазначила Л. Масенко (ще у 2002 році), «поняття мовної стійкості і мовної стабільності не належать до термінологічних, але в українській соціолінгвістиці можуть у перспективі набути поширення, оскільки позначають надзвичайно актуальні для аналізу нашої мовної ситуації явища» (Масенко, 2002: 11). Поширення набули, а от чітких дефініцій – ні. У цьому ми переконалися, коли студіювали наукові розвідки, щоб з'ясувати суть поняття «мовна свідомість». Спостереження засвідчили, що й натеper немає єдиного, загальноприйнятого, виразного та чіткого його визначення. Напевно, це зумовлено тим, що поняття існує, однак і досі «не належить до термінологічних». Через те, намагаючись пояснити, що ж таке мовна стійкість, *найчастіше* науковці тлумачать суть її у контексті інших близькоспоріднених понять. Проілюструємо зазначене вище в таблиці (табл. 1).

Як бачимо, чітке визначення пропонує Т. Симоненко та автори підручника «Українська мова» для 11-го класу. В інших немає такої виразності. Навіть у тих статтях, заголовки, анотації та ключові слова яких указують, що автор/ка акцентує увагу саме на проблемі мовної стійкості, основний текст більшою мірою скерований на «мовну політику», «мовну ідентичність», «мовну поведінку», «мовну практику», «мовну свідомість», «мовну лояльність», «мовну особистість», «мовне середовище», «мовне оточення», «мовну толерантність» й ін. Не зафіксували ми тлумачення поняття «мовна стійкість» ні в словниках з лінгвістики, ні в словниках з лінгводидактики.

Проаналізований теоретичний матеріал спонукав до висновку, що доволі вживане поняття є суперечливим й отримує різні тлумачення через те, що є цілісним і складним феноменом, який має опертя на національні традиції, свідомість, культуру, солідарність, політику тощо, але при цьому (в індивідуальній проєкції) має різні психофізіологічні механізми, які опосередковують творення, сполучення й використання мовних знаків і регулюють мовленнєву діяльність особистості. Виокремлення у такому складному механізмові мовної стійкості є лише науковою абстракцією, придатною для дослідження національно-мовної проєкції свідомості.

У межах нашого дослідження, взявши за основу визначення, запропоноване Т. Симоненко, *мовну стійкість* тлумачимо як *якість, намір, психологічний орієнтир здобувача вищої освіти непохитно спілкуватися українською мовою у повсякденні; свідомо, впевнено послуговуватися українськими заміниками – наявними чи новотворами – інішомовних слів (за винятком екзотизмів); вживати їх в українськомовній комунікації; іншими запозиченнями послуговуватися лише в процесі міжнародної комунікації.*

Таблиця 1.

**Поняття «мовна стійкість»
у студіях українських лінгвістів і лінгводидактів**

Автор, джерело	Тлумачення
У лінгвістиці	
[Ткаченко, 1990]	...Мовна стійкість... <i>залежить</i> не стільки від обставин, скільки від бажання і волі народу; ... <i>залежить</i> від дієвості чотирьох джерел – національної традиції, національної свідомості й солідарності, національної культури, національного миру і співробітництва з іншими народами...; ... <i>залежить</i> від індивідуальної або групової поведінки.
[Масенко, 2002: 11–12].	<i>завдяки</i> їй [мовній стійкості] йому [народові] вдалося за складних політичних обставин протистояти мовно-культурній асиміляції; Мовна стійкість <i>була проявом</i> духовного опору поневоленню [про мову окупанта]; ... <u>мовну стійкість</u> в комунікативних ситуаціях двомовного соціуму часом трактують негативно – як не <u>толерантність</u> щодо співрозмовника.
[Селігей, 2012: 18; 26]	...міцна <u>мовна свідомість</u> – важливий стратегічний чинник <u>мовної стійкості</u> та мовного порядку в державі; ...висока <u>мовна свідомість</u> <i>виявляється</i> <i>запорукою</i> <u>мовної стійкості</u> .
[Стойкова, 2015: 160]	<u>Мовна стійкість</u> <i>тісно пов'язана</i> з <u>мовною ситуацією</u> – взаємодією різних мов у певній державі чи регіоні з огляду на функціональну специфіку й ареал поширення мов у певний момент історичного розвитку; Поняття <u>мовної стійкості</u> (<u>мовної толерантності</u>) досить чітко тлумачиться вченими соціолінгвістики, але все ж призводить до її довільного використання на практиці.
[Мацько, 2017: 98].	Основною гарантією <u>життя української мови, її стійкості і розвитку</u> є український мовець – український народ з тисячолітньою історією, життєлюбною філософією, розвиненою наукою, багатою культурою, з досконалими літературно-мистецькими формами мовної комунікації, удержавленими формами життя.
У лінгводидактиці	
[Симоненко, 2004: 46]	Мовна стійкість – це, на нашу думку, якість, намір, психологічний орієнтир індивіда непохитно користуватися у щоденному спілкуванні певною мовою, мовними засобами, які є для людини природовідповідними та близькими з погляду її виховання та освіти.
[Лагдан, 2015: 220]	...висока <u>мовна свідомість</u> засвідчує й високий загальний розвиток особистості – інтелігентність, освіченість, <u>мовну стійкість</u> ; Повсякчасне користування українською мовою вказує на життєве кредо особистості, а її <u>мовна стійкість</u> стає прикладом для наслідування.
[Груба, 2015: 7]	...висока <u>мовна свідомість</u> забезпечує опірність до мовного безкультур'я та нігілізму, сповідує культ рідної мови, виступаючи таким чином <i>запорукою</i> <u>мовної стійкості</u> .
[Горошкіна, 2018: 38]	Принцип прагматичності стимулює добір навчальних матеріалів з урахуванням їхньої відповідності основним соціальним викликам, наприклад, орієнтованих на формування в учнів <u>мовної стійкості</u> .
[Українська мова, 2019: 5]	Поняття «мовна стійкість» означає намір та поведінку особистості чи групи людей, спрямовані на послідовне, непохитне користування в щоденному спілкуванні певною мовою чи мовними засобами, незалежно від того, якою мовою послуговується співрозмовник.

У процесі формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти надзвичайно важливою є мотивація їх до вдосконалення власного мовлення. Педагоги зосереджують увагу на мотивації в аспекті активізації навчальної діяльності здобувачів освіти (Ключко, Коломієць, 2012; Підласий, 2000; Федосова, 2014 й ін.). Щодо навчальної діяльності найбільш значущою є мотивація, зумовлена

пізнавальними інтересами здобувачів освіти, отже, педагог має сформувати в студентів внутрішню потребу вдосконалити мовлення, усвідомлення якої, своєю чергою, мотивуватиме їх до розширення словникового запасу, вживання українських відповідників у повсякденній мовленнєвій діяльності

Задля того, щоб з'ясувати, чи виявляє мовну стійкість студентська молодь під час спілкування в різних видах повсякденної діяльності, чи має, і чи відчуває потребу у її формуванні, впродовж вересня-жовтня 2019 року на базі ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (нині «Університет імені Григорія Сковороди у Переяславі») ми провели педагогічне спостереження за мовленням здобувачів освіти, зокрема на практичних заняттях з української мови, та анкетне опитування, у якому взяли участь 120 студентів/ок зі спеціальностей 014 Середня освіта (Українська мова і література) та 015 Професійна освіта (Сфера обслуговування / Харчові технології / Товарознавство / Документознавство / Видавничо-поліграфічна справа). Для перших українська мова безпосередньо пов'язана з фаховою діяльністю, її опановують упродовж 4-х років; для других – опосередковано пов'язана з фаховою діяльністю (залежить від співпраці з майбутніми партнерами та клієнтами, які є носіями різних мов), українську мову опановують під час вивчення дисциплін «Українська мова», «Основи професійної комунікації» та «Сучасна ділова комунікація (з фаху)».

Мета педагогічного спостереження та анкетного опитування – з'ясувати наявність у здобувачів звички послуговуватися словами-чужизмами або ж навпаки; виявити наявність допитливості, прагнення шукати і пропонувати українські відповідники до іншомовних слів. Анкетний опитувальник містив 6 запитань. Із них №1 – відкритого типу; №2 – закритого; №№ 3–6 – напіввідкритого.

Анкета

Будь ласка, уважно прочитайте запитання й дайте відповідь (зробіть позначку в пропонуваніх варіантах або впишіть власну відповідь).

1. Чи часто у власному мовленні Ви використовуєте запозичені слова? Чому?

2.1 Як Ви оцінюєте власний рівень володіння українською мовою?

- високий
- достатній
- середній
- низький

2.2. Чи бажаєте підвищити його?

- так
- радше так
- радше ні
-

3. В одній із колонок ви бачите запозичене слово, в другій – його український відповідник. Зробіть позначку біля тих слів, якими ви, переважно, послуговуєтеся у власному мовленні? У третій колонці, за потреби, запишіть власний варіант.

Іншомовне слово

- девелопер
- коуч
- сервіс
- лайк
- меню
- пікнік
- дедлайн
- тренд
- гаджет
- лідер

Український відповідник

- розробник
- тренер; наставник
- служба; послуги
- вподобайка
- стравопис
- галявник; гаївка
- кінцевий термін; межа
- течія
- пристрій
- очільник

Ваш варіант

4. Що спонукає Вас обрати іншомовне слово / український відповідник?

Іншомовне слово:

- звичне для більшості
- милозвучніше
- свідчить про мою обізнаність
- інше _____

Український відповідник:

- цікаве й незвичне
- бережу свою мову
- повсякчасне вживання іншомовних свідчить про брак словникового запасу
- інше _____

5. Розгляньте зображення (із сайту gazeta.ua), у якому віддзеркалено монологізовану репліку одного й того самого хлопця в телефонному діалозі. Ліворуч він розмовляє, послуговуючись

іншомовною лексикою (зі сленговою включно), праворуч – використовує українські відповідники. В обох випадках вживання чужої й української лексики перебільшено. Який із таких «гіперболізованих» варіантів для Вас більш зрозумілий?*. Обґрунтуйте відповідь.

- ліворуч, де вживано слова іншомовного походження
 праворуч, де вживано українські відповідники

Обґрунтування: _____

(*Здобувачі бачили зображення в збільшеному розмірі. У статті дрібний шрифт не дає змоги прочитати текст, тому продублюємо його в таблиці).

<p>Тинейджер зафрендився, чий байк, креативно приапгрейджений, я лайкнув. Моніторю пости їхньої ком'юніті в блозі через комунікатор – аж тут від нього есемеска закешилась. Рекоменує прогу на плеєр інсталувати – гаджет ексклюзивний для мастерингу треків. Протестуй, не будь лузером, там крутий саунд. Юзаю її поки що на ПіСі як плагін для Фаєрфоксу. Тільки драйвер засетап. По дефолту там англійська. Ти онлайн? Зараз в Скайпі приатачу.</p>	<p>Підліток здружився, чий двоколісник, творчо оздоблений, я вподобав. Відслідковую записи їхньої спільноти на дописнику через орудник – аж тут від нього текстівка завантажилась. Радить програму для програвача встановити – винятковий знахід для зведення пристрій для зведення записів. Випробуй, не будь невдахою, там дивовижний звук. Використаю її на особовому верстаку як додаток до Вогнеліса. Тільки стиківник достав. Первинно там англійська. Ти в живому часі? Зараз у Скайпі доєднаю.</p>
---	--

6. Уявіть, що ви йдете торговим центром й бачите вивіску на двох крамницях – «Original clothes» та «Самобутній одяг». За браком часу Ви можете відвідати лише одну з крамниць. Яку оберете? Чому?

- ту, що має назву «Original clothes»
 ту, що має назву «Самобутній одяг»

Обґрунтування: _____

Відповіді на *перше запитання* засвідчили, що частотність уживання запозичених слів здобувачі оцінюють так: «часто» – 16% опитаних; «інколи» – 75%; «залежить від обставин» – 8%; «не вживаю» – 1%. Лише 12% опитаних пояснили, чому вживають слова-чужизми: 2% зазначили, що без іншомовних слів спілкування нині неможливе; 4% пояснили, що вживають у тому випадку, коли не знають власне українських слів на заміну іншомовних; 6% використовують для порозуміння зі співрозмовниками. Відповідь «не вживаю» (1%) не коментували. Робимо висновок, що значна частина здобувачів вищої освіти (75%+8%) вважають, що не зловживають запозиченими словами в мовленні, використовують їх лише тоді, коли це доречно або ж за відсутності українського відповідника.

Відповіді на *друге запитання* засвідчили такі результати: власний рівень володіння українською мовою 73% оцінюють як достатній; 17% – як середній; високий і низький – 0%; щодо бажання здобувачів підвищити його зафіксували такі відповіді: «так» – 1%; «радіше так» – 67%; «радіше ні» – 26%; 6% опитаних не дали відповіді (запитання 2.2.). Уважаємо, через неувважність. Пояснюємо власним недоглядом: під час технічного розміщення запитань анкети на друкованому аркуші не врахували візуального сприйняття їх здобувачами. Результати опитування дають підстави стверджувати, що 100% здобувачів вважають, що володіють українською мовою порівняно добре, однак 67% прагнуть вдосконалити мовленнєву майстерність.

На те, щоб з'ясувати, якими, переважно, іншомовними словами чи їхніми українськими відповідниками послуговуються здобувачі вищої освіти у власному мовленні, було скеровано *третє запитання* анкети. 100 % опитаних поставили позначку біля всіх, запропонованих у переліку, іншомовних слів, ще 20 % указали, що вживають у мовленні лексеми «тренер», «вподобайка», «пристрій», «стравопис». Власні варіанти запропонували 8% опитаних: «сервіс → обслуга», «тренд → напрям», «лідер → фронтмен / фронтвумен». Висновковуємо, що, 100% здобувачів першою чергою вживають іншомовні слова, а український відповідник залишають про всяк випадок. Альтернативи багатьом із запропонованих іншомовних слів не знають.

Для того, щоб з'ясувати, чим керуються здобувачі у виборі того чи того слова, важливим було *четверте запитання*. Відповідь «іншомовне слово» обрали 76% опитаних, підставою вказали: «звичне для більшості» – 57%; «милозвучніше» – 12%, «свідчить про обізнаність» – 5%; «інше» (що прокоментували як «не хочу здатися селюком», «так зручніше», «з метою мовної економії, іншомовні слова значно коротші, ніж їхні заміники») – 2%. Відповідь «український відповідник» обрали 24%, причиною вказали: «цікаве й незвичне» – 2%; «бережу свою мову» – 10%; «повсякчасне вживання іншомовних свідчить про брак словникового запасу» – 10%; «інше» (що прокоментували як «навчила мама (бабуся)», «дратує значна кількість іншомовних слів в українській мові», «надаю перевагу літературній мові без діалектних, штучно вигаданих та іншомовних слів») – 2%. Отже, причини, що спонукають здобувачів обирати те чи те слово різні, але, оскільки 76% засвідчили, що надають перевагу чужизмам, а 57% із них відповіли, що обирають іншомовне слово, бо воно «звичне для більшості», висновковуємо, що значну роль у виборі відіграє комунікативний тиск соціуму.

П'яте запитання уможливило встановити, що більшість опитаних недостатньо усвідомлюють важливість вибіркового, а не системного вживання чужизм у мовленні. 86% обрали монолізовану репліку, де вжито іншомовні запозичення. І, відповідно, лише 14% – українські відповідники. Готуючи запитання, ми навмисне дібрали текст, у якому – скажу так – «забагато чужизм / заміників на см²». Намагалися з'ясувати, який із двох текстів для здобувачів більш «семантично знайомий». Виявилось, що «іншомовний»: в обґрунтуванні зазначили, що усі слова тексту зрозумілі, але окремі з них сучасна молодь наразі не вживає, зокрема замість «тінейджер» більше поширене «підліток», замість «саунд» – «трек», замість «інсталювати» – «завантажувати». А от у «гіперболізованому» українською варіанті більша частина слів була зрозумілою (за винятком «орудник», «Вогнеліс», «стиківник», «верстак», значення яких усвідомлювали лише з опертям на текст, що містив чужизми), однак здобувачі зізналися, що не втямили б, про що йшла мова, якби не текст із іншомовними словами, який уможливив розуміння українського. Висновковуємо, що чужизмами в мовленнєвій діяльності здобувачі послуговуються частіше, ніж їхніми заміниками.

Відповіді на *шосте запитання* (81% обрали «Original clothes», 19% – «Самобутній одяг») здобувачі пояснили так: «Original clothes» – «звучить заманливо» (13%), «дає надію, що одяг справді оригінальний» (14%), «назва вказує на те, що одяг модний, а інша – “самобутній” – що одяг національний» (34%), «“самобутній” звучить мляво, свідчить про слабкі місця в маркетингу» (17%), «іншомовна лексика у назвах магазинів приваблює більше, ніж українська» (3%); «Самобутній одяг» прокоментували так: «цікавлять українські образи в одязі» (6%), «цікава назва, захотів/ла би побачити, що ж там пропонують» (7%), «приваблюють українські бренди» (5%). Як бачимо, більшість (81%) надають перевагу іншомовній лексиці, вважають, що вона приваблива, яскрава, ніби обіцяє, що за «не своїм» найменуванням приховане щось надзвичайно цікаве. Навіть обґрунтовуючи свою позицію, здобувачі використали іншомовні слова (ми їх підкреслили у відповідях). Це підштовхнуло до висновку, що вони не знають українських заміників або ж не бажають послуговуватися ними. Зазначене вище дає підстави стверджувати, що привабливість слів-чужизм продиктована навколишнім оточенням, що спонукає здобувачів дотримуватися мовної моди.

Загалом педагогічне спостереження та анкетне опитування засвідчили: здобувачі *вважають*, що володіють українською добре, іншомовними словами не зловживають (висновок робимо з опертям на відповіді запитань анкети №№1–2), однак при цьому першою чергою вживають іншомовні слова, а українські відповідники залишають про всяк випадок; альтернативи багатьом іншомовним словам не знають; чужизмами послуговуються частіше, ніж їхніми заміниками; основною причиною такої мовленнєвої поведінки є комунікативний тиск соціуму, мовна мода (висновок робимо з опертям на відповіді запитань анкети №№3–6).

Результати дослідження довели, що проблема мовної стійкості здобувачів вищої освіти існує. Водночас, з урахуванням того, що 67% опитаних прагнуть вдосконалити мовленнєву майстерність, уважаємо, що студентська молодь відчуває потребу у формуванні мовної стійкості, однак не має для цього необхідної бази. Ми переконані, що вдячним підґрунтям є практичні заняття з української мови (сучасної / ділової / за професійним спрямуванням / фахової й ін.), оскільки уможливають

тренування мовної стійкості здобувачів під час виконання завдань, скерованих на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності.

Дискусія. Обираючи напрям і тему наукової студії ми передбачали, що порушена проблема є спірною. Багато україномовців не поділяють думку мовознавців щодо намагання «намацати прийнятну межу» запозичень (особливо це стосується термінології). Виклики сучасності вимагають елементів чужої мови. Водночас невпинне вживання їх призводить до загибелі української. Хіба ні? Чи має це бентежити українців? Уважаємо, що так. А отже, не потрібно замовчувати проблему. Варто колективно обговорювати її, адже «пошук істини» можливий лише в діалозі. Ми не ставимо за мету переконати студентську молодь *зовсім* не послуговуватися іншомовними словами, використовувати *лише* замітники (принаймні наразі це недоречно, і завдання 5 запропонованої анкети це довело). Мета полягає в іншому – якомога зменшити кількість чужизмів у мовленні, досягти переваги українських замітників. Для цього плануємо розробити комплекс завдань і вправ (орієнтованих на використання веб-технологій (Pet'ko at al., 2020; Hreb at al., 2019), що, за нашим передбаченням, дадуть змогу: 1) розширити словниковий запас здобувачів вищої освіти за рахунок збільшення кількості засвоєних ними українських замітників; 2) зменшити кількість чужизмів, якими вони будуть послуговуватися у власному мовленні; 3) зацікавити вживати українські відповідники не лише в навчальній, а й у інших видах повсякденної діяльності.

Ми висловили власні думки з надією на жваве, зацікавлене обговорення (різномум'я).

Висновки. Результати дослідження уможливили висновкувати, що проблема мовної стійкості не нова, у мовознавчих і лінгводидактичних розвідках дослідники пропонують **ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ**, хоча й натепер немає єдиного, загальноприйнятого, виразного та чіткого визначення досліджуваного поняття. Мовну стійкість у запропонованому дослідженні потлумачено як якість, намір, психологічний орієнтир здобувача вищої освіти непохитно спілкуватися українською мовою у повсякденні; свідомо, впевнено послуговуватися українськими замітниками – наявними чи новотворами – іншомовних слів (за винятком екзотизмів); вживати їх в українськомовній комунікації; іншими запозиченнями послуговуватися лише в міжнародній комунікації.

Задля того, щоб з'ясувати, чи виявляють мовну стійкість здобувачі вищої освіти під час спілкування в різних видах повсякденної діяльності було проведено педагогічне спостереження, зокрема на практичних заняттях з української мови, та анкетне опитування, які засвідчили, що студенти/ки *вважають*, що володіють українською добре, іншомовними словами не зловживають, а отже, виявляють мовну стійкість, хоча *в реаліях* найперше вживають іншомовні слова, а українські відповідники залишають про всяк випадок; альтернативи багатьом іншомовним словам не знають; чужизмами послуговуються значно частіше, ніж їхніми замітниками; основною причиною такої мовленнєвої поведінки є комунікативний тиск соціуму, мовна мода.

Проведене дослідження засвідчило наявність означеної проблеми й підтвердило потребу у формуванні мовної стійкості здобувачів вищої освіти та визначило подальші шляхи пошуків для її розв'язання.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Гёте, И. В. (2007). Афоризмы. *Энциклопедия мудрости* / сост. К. Антриевская, М. Агеев, И. Атрощенко, Е. Атрощенко, Н. Герасименко и др. Можайск: Роосса, 395–400.

Горошкіна, О. (2018). Принципи побудови сучасного підручника української мови в умовах компетентнісної парадигми. *SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DIALOGUL SLAVIȘTILOR LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA*, 17–19 mai, Cluj-Napoca România, 37-38.

Груба, Т. (2018). Сутнісні характеристики мовної особистості випускника профільної школи. *Науковий вісник Донбасу*, 1-2. Retrieved from [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/gtlvps.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/gtlvps.PDF)

Клочко, В. & Коломієць, А. (2012). *Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей*: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2012. 188 с.

Лагдан, С. (2015). Роль української мови у формуванні ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Формування загальнолюдських та патріотичних цінностей у студентської молоді*. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, 219-224.

Масенко, Л. (2002). Мовна стійкість і мовна стабільність. *Наукові записки НаУКМА, Філологічні науки*. Київ: Видавництво НаУКМА, 20, 11-14.

Мацько, Л. (2017). Ознаки комунікативної стійкості і позитивних змін у розвитку сучасної української мови (державотворчі функції української мови). *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 7, 98-105.

- Подласый, И. (2000). Педагогика: Новый курс. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. Кн. 1.: Общие основы. Процесс обучения. 576 с.
- Селігей, П. (2012). Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 118.
- Семюзл, Дж. (2007). Афоризмы. *Энциклопедия мудрости* / сост. К. Антриевская, М. Агеев, И. Атрощенко, Е. Атрощенко, Н. Герасименко и др. Можайск: Роосса, 415-425.
- Симоненко, Т. (2004). Стимулювання студентів до українськомовної стійкості. *Українська мова і література в школі*, 1, 46-47.
- Стойкова, Г. (2015). Основні аспекти щодо мовної стійкості в Україні. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса: НУ «ОЮА», 5(1), 160-164.
- Ткаченко, О. (1990). Проблема мовної стійкості та її джерел. *Мовознавство*, 4, 3-10. Retrieved from https://national.org.ua/library/orest_tkaczenko.html
- Українська мова. (2019). 11 клас. I семестр / за ред. Є. Голобородько. Серія «Мій конспект». Херсон: Видавнича група «Основа», 106.
- Федосова, І. (2014). Формування навчальної мотивації студентів вищого технічного навчального закладу: монографія. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 106 с.
- Hreb, M., Hrona, N., Kulyk, O., Ovsienko, L. & Chemonina, L. (2019). Tools for Electronic Language Pedagogy in the Training System of a Future Primary School Teacher. *Journal of History Culture and Art Research*, Cilt 8, Sayı 4, 186-196. (Web of Science).
- Pet'ko, L., Popova, L., Kulyk, O., Kardash, L., Ovsienko, L., Denysiuk, I. & Proskurniak, O. (2020). Web Oriented Education Course Design Model in the Entrepreneurship Education System. *Journal of Entrepreneurship Education (JEE)*. USA, Volume 23, Special Issue 1, 1-9. (Scopus, Q 2).

REFERENCES

- Gete, Y.V. (2007). Aforizmy. *Jenciklopedija mudrosti* [Aphorisms. Wisdom Encyclopedia] / sost. K. Antrievskaja, M. Ageev, I. Atroshhenko, E. Atroshhenko, N. Gerasimenko i dr. Mozhaisk: ROOSSA, 395–400.
- Klochko, V. & Kolomiiets, A. (2012). *Formuvannia motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv tekhnichnykh spetsialnostei: monohrafiia* [The formation of motivation at the educational and cognitive activity for the students of technical specialties: a monograph]. Vinnytsia: VNTU, 188 s.
- Horoshkina, O. (2018). Pryntsyipy pobudovy suchasnoho pidruchnyka ukraïnskoi movy v umovakh kompetentnisnoi paradyhmy [Principles of modern Ukrainian language textbook construction in the conditions of competence paradigm]. *SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DIALOGUL SLAVIȘTILOR LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA. – International Symposium Slavic Dialogue at the Beginning of the 21st Century*, 17–19 may 2018, Cluj-Napoca România, 37-38.
- Hrubá, T. (2018). Sutnisni kharakterystyky movnoi osobystosti vypusknika profilnoi shkoly [Essential characteristics of the linguistic personality of a specialized school graduate]. *Naukovyi visnyk Donbasu – Donbass Scientific Bulletin*, 1-2. Retrieved from [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/gtlvps.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/gtlvps.PDF)
- Lahdan, S. (2015). Rol ukraïnskoi movy u formuvanni tsinnisnykh orientatsii studentskoi molodi [The Ukrainian language role in formation of student youth value orientations]. *Formuvannia zahalnoliudskykh ta patriotychnykh tsinnostei u studentskoi molodi. – Formation of universal and patriotic values among student youth*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovskiyi derzhavnyi ahrarno-ekonomichnyi universytet, 219-224.
- Masenko, L. (2002). Movna stiikist i movna stabilnist [Language endurance and language stability]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filolohichni nauky – NaUKMA Scientific Notes, Philological Sciences*. Kyiv: Vydavnytstvo NaUKMA, 20, 11-14.
- Matsko, L. (2017). Oznaky komunikatyvnoi stiikosti i pozytyvnykh zmin u rozvytku suchasnoi ukraïnskoi movy (derzhavotvorchi funksiï ukraïnskoi movy) [Signs of communicative sustainability and positive changes in the modern Ukrainian language development (the Ukrainian language state functions)]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova: Seriiia 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo) – Kyiv National Pedagogical Drahomanov University Scientific journal. Series 8. Philological Sciences (Linguistics and Literary Studies)*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 7, 98-105.
- Podlasyj, I. (2000). *Pedagogika: Novyj kurs* [The formation of an educational motivation for the students of a higher technical educational establishment: a monograph]. Moskva: Gumanit. izd. centr VLADOS. Kн. 1.: Obshhie osnovi. Process obuchenija. 576 s.
- Selihei, P. (2012). *Movna svidomist: struktura, typolohiia, vykhovannia* [Language consciousness: structure, typology, education]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 118.

Semiuel, Dzh. (2007). Aforizmy. *Jenciklopedija mudrosti* [Aphorisms. Wisdom Encyclopedia] / sost. K. Antrievskaja, M. Ageev, I. Atroshhenko, E. Atroshhenko, N. Gerasimenko i dr. Mohhaisk: ROOSSA, 415–425.

Symonenko, T. (2004). Stymuliuвання studentiv do ukraïnskomoivnoi stiïkosti [Stimulating students to Ukrainian-speaking stability]. *Ukraiïnska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, 1, 46–47.

Stoikova, H. (2015). Osnovni aspekty shchodo movnoi stiïkosti v Ukraini [Main aspects of language stability in Ukraine]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk – Odessa Linguistic Bulletin*. Odesa: NU «OluA», 5(1), 160–164.

Tkachenko, O. (1990). Problema movnoi stiïkosti ta yii dzherel [The problem of language stability and its sources]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 4, 3–10. Retrieved from https://national.org.ua/library/orest_tkaczenko.html

Ukraiïnska mova. (2019). 11 klas. I semestr [Ukrainian language. 11th grade. I semester] / za red. Ye. Holoborodko. Seriiï «Mii konspekt». Kherson: Vydavnycha hrupa «Osnova», 106.

Fedosova, I. (2014). Formuvannya navchalnoi motyvatsii studentiv vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu: monohrafiïa [The formation of an educational motivation for the students of a higher technical educational establishment: a monograph]. Mariupol: DVNZ «PDTU», 106 s.

Hreb, M., Hrona, N., Kulyk, O., Ovsiienko, L. & Chemonina, L. (2019). Tools for Electronic Language Pedagogy in the Training System of a Future Primary School Teacher. *Journal of History Culture and Art Research*, Cilt 8, Sayı 4, 186–196. (Web of Science).

Pet'ko, L., Popova, L., Kulyk, O., Kardash, L., Ovsiienko, L., Denysiuk, I. & Proskurniak, O. (2020). Web Oriented Education Course Design Model in the Entrepreneurship Education System. *Journal of Entrepreneurship Education (JEI)*. USA, Volume 23, Special Issue 1, 1–9. (Scopus, Q 2).

O. Kulyk

FORMATION OF LANGUAGE SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION APPLICANTS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES: PROVING THE NEED

Abstract

The article scientifically substantiates the need to form and enhance the language stability of higher education applicants in the Ukrainian language practical classes. For this purpose, the essence of the «language stability» concept was analyzed. It was found out whether student youth showed it up in daily speech activities. An attempt has been made to confirm / disprove the need to strengthen the applicants for higher education language stability. In order to solve these problems, the following methods were applied: research, analysis, synthesis of linguistic and linguodidactic literature on the research problem (to find out a number of core concepts for scientific exploration), pedagogical observation of applicants' speech in the educational process, questionnaire survey (to assess the current situation, to confirm / disprove the opinion that the problem of language stability of student youth exists, to convince / make sure that it is necessary to solve it). The research revealed: 1) at the moment there is no generalized, commonly accepted, expressive and clear definition of the concept under study (the author of the article gives her own definition in the context of the problem under discussion); 2) applicants for higher education believe that they speak Ukrainian well, they do not abuse foreign language words, and therefore they show language stability; in nationally biased units, foreign words are used before and Ukrainian matches are left just in case; they do not know alternatives to many of them; borrowings are much more likely to be used than their substitutes; the main reason for such speech behavior is the communicative pressure of society, the language fashion; 3) the problem exists, and therefore there is a need to strengthen the linguistic stability of applicants for higher education. In order to at least partially satisfy this need, the author plans to develop a set of relevant tasks and exercises, which will interest applicants to use matches in their own speech, not only in educational but also in other daily activities.

Keywords: higher education applicants; language stability; speech; foreign words; Ukrainian correspondences.